

חינוך ונוער
Youth & Education

קרן קיימת לישראל
K K L - J N F

”
**ואני
ראיתי
ברוש**

”
סדר ט"ו בשבט
במעגל

משך הזמן: כשעה וחצי
מקום: בכל מקום

הכנות מקדימות

(מומלץ, לא חובה)

מבקשים מהחניכים לבוא עם פריט לבוש/קישוט בצבעים חום, כחול או ירוק או מביאים אלכד או בדים ממוחזרים בגוונים חום, כחול וירוק. מקשטים את כל הנוכחים בסרט על המצח או על היד.

מבקשים מחניך "קריין" ללמוד בבית את השיר הפותח ("תפילה" של לאה גולדברג) ומחניך/חניכים שיודעים לנגן ולשיר להכין את השיר "השקדייה פורחת" בכיצוע חגיגי/היתולי או בעיבוד על פי בחירתם.

מחלקים את הקבוצה לארבעה צוותים ומבקשים מכל אחד מהצוותים להכין ברכה מקורית לט"ז בשבט - בהקראה, בהצגה, בשיר או בציור - בכל דרך שיבחר.

ציוד והכנות

• פירות יבשים וטריים, כולל נציגים משלושת העולמות - עולם הבריאה, עולם היצירה ועולם העשייה. חובה - שקדים, אגוזים, צימוקים, תמרים ותאנים.

• צלחת סדר ט"ז בשבט מתוך הערכה.

• כוסות ליין.

• תירוש אדום או מיץ פטל ומים, שישמשו בתפקיד "יין" לארבעת הכוסות, מחולקים לשלושה בקבוקים - יין אדום, יין לבן ויין ורוד.

• גיטרה לשירה כציכור (אם יש חניך או מדריך שמנגן).

• אם אין אפשרות לערוך נטיעות בחוץ - יש להכין אדנית או עציץ, זרעים מתוך הערכה או שתיל, אדמה ומים.

• במידה ואין משתתף שמנגן בגיטרה - טלפון נייד ורמקול להשמעת שירי שירון ט"ז בשבט של קק"ל מתוך הקישור שבכעמוד הבא.

• שימונים מצולמים או מודפסים - אחד לכל שלושה חניכים.

• תפוח וסכין לסיפור על עץ התפוחים (עמ' 10).

מהלך הפעילות

יושבים במעגל.

מניחים במרכז המעגל צלחת סדר ט"ו בשבט, כוסות ובקבוק מכל סוג "יין": לבן, אדום וורוד.
מחלקים כרטיסייה לכל אחד מהחניכים. מקפידים שהחניכים ישבו באופן מעורב במעגל, לא לפי סדר הכרטיסיות.

פתיחה

מקריאים את השיר "תפילה" של לאה גולדברג מכרטיסיית הפתיחה (מפי מדריך או חניך "קריין" שהתכונן מראש).
שרים יחד את השיר "ט"ו בשבט הגיע" או צופים בהופעה שהחניכים הכינו.
מסבירים במשפט או שניים על שלושת העולמות (ראו הסבר בעמ' 8) ומסדרים יחד עם החניכים פירות בצלחת הסדר בהתאם לסימונים - עולם הבריאה, עולם היצירה ועולם העשייה.

מנהלים את הסדר יחד

כל חניך בתורו מקריא את הכרטיסייה שלו או מבצע את הרשום על גבי הכרטיסייה, על פי סדר המספרים.
לאחר שהקריא, מוזמן כל אחד בתורו לקחת פרי מצלחת הסדר שבמרכז.
בכרטיסיות של הכוסות מתבקשת בכל פעם אחת מתוך ארבעת הקבוצות שהכינו הופעה/ברכה להציג אותה.

דגשים

אם מספר הכרטיסיות גדול ממספר החניכים, מקפידים לחלק את כרטיסיות ארבעת הכוסות ולגוון מתוך שאר סוגי הכרטיסיות. המדריכים ייקחו את הכרטיסיות הנותרות או שכל חניך יקבל מספר כרטיסיות.
לסיום: שותלים או זורעים בהתאם לאפשרות - בעציץ או בחוץ. ניתן לסיים בכרכת הנוטע.

סיכום

לאחר השתילה מקריאים ברכת סיום:

”
יהי רצון שכל אחד מחברי הקבוצה ושכל
עץ ועץ ילבלבו ויצמחו ויניבו את פריים
המיוחד - בקבוצה, בבית ובקהילה.
שתתחדש עלינו שנת אילן מבורכת וטובה.”

מסיימים בשירה בציבור בעזרת שירון ט"ו בשבט של קק"ל.
בחוברת ניתן למצוא מילים ואקורדים ובחלון הירוק של קק"ל תוכלו למצוא שירים מוקלטים כרשימת השמעה לשירה בציבור.
לסיום, ניתן לערוך ארוחה חגיגית.

לרשימת השמעה ב-YouTube

להורדת שירון להדפסה

טיפ למדריכים:

בערכה זו אנו מגישים לכם הצעה לפעילות של סדר טקסי וחגיגי. אתם מוזמנים להשתמש באכיזרים שבערכה גם לפעילויות נוספות או לשלבם במסגרת פעילויות אחרות. סביב החג ובמהלך כל השנה.

ברכת הנוטע

מאת הרב בן ציון חי עוזיאל

אבינו שבשמים
בונה ציון וירושלים
ומכונן מלכות ישראל,
השקיפה ממעון קדשך מן השמים
וברך את עמך ישראל
ואת האדמה אשר נתת לנו
כאשר נשבעת לאבותינו.

רצה ה' ארצך
והשפע עליה מטוב חסדך.
תן טל לברכה
וגשמי רצון הורד בעתם
לרוות הרי ישראל ועמקיה
ולהשקות בהם כל צמח, עץ, ונטיעותינו.
העמק שרשיהם וגדל פארום,
למען יפרחו לרצון
בתוך שאר עצי ישראל
לברכה ולתפארה.

וחזק ידי כל אחינו
העמלים בעבודת אדמת הקדש
ובהפרחת שממתה.

ברך ה' חילם
ופעל ידם תרצה.
השקיפה ממעון קדשך מן השמים
וברך את עמך ישראל
ואת האדמה אשר נתת לנו
כאשר נשבעת לאבותינו.
אמן.

תפילה

מאת לאה גולדברג

למדני, אלהי, ברוך והתפלל
על סוד עלה קמל, על נגה פרי בשל,
על חרות הזאת: לראות, לחוש, לנשם,
לדעת, ליחל, להפשל.

למד את שפתותי ברכה ושיר הלל
בהתחדש זמנך עם בקר ועם ליל,
לבל יהיה יומי היום כתמול שלשום.
לבל יהיה עלי יומי הרגל.

כמה מילים על ט"ו בשבט

כבר בתחילת ספר בראשית אנו לומדים, שראשיתה של האנושות וראשיתו של עם ישראל בנטיעת עצים ובמצוות השמירה עליהם. כפי שמתואר בספר בראשית ב' 8:

”
ויטע ה' אלוהים גן בעדן מקדם וישם שם
את האדם אשר יצר

”
קיימים סיפורים נוספים רבים, המתייחסים לחשיבות של נטיעת עצים ודוגמאות לכך פזורות במקרא, ביניהן נטיעת הכרם בתום המבול על ידי נח, נטיעת אשל על ידי אברהם בהגיעו לבאר שבע וכן עם כניסתם של בני ישראל אל הארץ, כאשר הם מצווים לטעת "כל עץ מאכל" ולשמור על העצים גם בעתות של פורענות.

לעם ישראל חגים רבים, עצרות, ימי זיכרון וגם כמה ראשי שנים. המקור העתיק ביותר העומד לרשותנו לגבי מוצאו של ט"ו בשבט, כתאריך בלבד ועדיין לא כחג, הוא המשנה הראשונה במסכת ראש השנה:

”
ארבעת ראשי שנים הם:

באחד בניסן - ראש השנה למלכים ולדגלים.

באחד אלול - ראש השנה למעשר בהמה.

באחד בתשרי ראש השנה לשנים ולשמיטין וליובלות,
לנטיעה ולירקות.

באחד בשבט ראש השנה לאילן, כדברי בית שמאי.
בית הלל אומרים בחמישה עשר בו וההלכה כבית הלל,
שחמישה עשר בשבט הוא ראש השנה לאילן.

”
(ראש השנה פ"א מ"א)

כוונת המשנה הייתה לקבוע תאריך בלוח לשנה החקלאית של פירות האילן, ולא לקבוע חג. בתקופת המקדש העלו בני ישראל תרומות ומעשרות לכוהנים וללווים, שהיו מעין מס שחויבו בו ועל כן היה צורך לקבוע מתי מתחילה ומסתיימת שנת המס. הגמרא מלמדת אותנו, שתאריך זה נבחר משום היותו היום הממוצע, שבו מתחילים לעלות באילן מי השנה החדשה.

כבר במאה ה-16, בתחילה בקהילות אשכנז ולאחר מכן בקהילות ספרד, פשט המנהג לאכול פירות בט"ו בשבט ולספר בשבחה של ארץ ישראל ופירותיה כביטוי לגעגועים אליה. לגיבושו של היום כחג עם מנהגים המיוחדים לו, אחראים חכמי הקבלה. חכמים אלה תיקנו "תיקון ליל ט"ו בשבט", שבו פרטים על סדר אכילתם של 30 מיני פירות, תוך ברכות, תפילות ולימוד. אחד המנהגים הבולטים בתיקון זה הוא סדר שתיית ארבע כוסות יין בין הפרקים השונים של אכילת הפירות. צבעו של היין משתנה בהדרגה מכוס לכוס, מן הלכן אל האדום.

כיום, קשה לדמיין את ט"ו בשבט ללא מנהג הנטיעות, שמצטייר בעיני רבים כמקובל מדורי דורות. אולם, למעשה, מדובר במנהג השייך לאחד מגלגוליו האחרונים של החג.

ראשית המנהג היא, ככל הנראה, בט"ו בשבט של שנת תר"ן (1890) בבית הספר בזיכרון יעקב, שאותו ניהל הסופר, החוקר וההיסטוריון זאב יעבץ. עם ייסוד המושבות ראו מחנכי ישראל צורך לחדש את היישוב היהודי בארץ בנטיעת עצים. בעקבות צו השעה, יצא יעבץ בט"ו בשבט עם תלמידיו, שהחזיקו שתילים קטנים בידיהם ונטעו עצים בחוצות המושבה. כך נולדה מסורת ארצישראלית של יציאת ילדי ישראל לנטיעת עצים בט"ו בשבט. הסתדרות המורים וקרן קימת לישראל מיסדו מנהג זה ב-1908 ונתנו לו ממד חינוכי. על ידי כך שיתפו את הילדים, הלכה למעשה, בפיתוח הארץ ובשיפור נופה. גלגול נוסף של החג הוא הפיכתו לחג אקולוגי, השם דגש על נושאי איכות הסביבה, מעין "יום כדור הארץ" היהודי.

כיום נהוג לחוג את ט"ו בשבט בבית ובקהילה על ידי שילוב של מנהגים מהעבר ומנהגים חדשים. היותו של החג חג עממי, הפכה אותו לחג אהוב ומקובל על כל קבוצות האוכלוסייה בישראל.

חג שמח!

שלושת העולמות

סדר ט"ו בשבט כולל מספר רבדים שונים של סמליות

ל

ל - שלושים סוגי פירות

אמנם בסדר שלנו אוכלים פחות סוגי פירות, אך לפי המנהג המסורתי שמופיע בספר "עץ החיים" של המקובל רבי חיים ויטאל, מומלץ על אכילת שלושים מיני פירות - עשרה מכל מין, כדי לסמל את שלושת העולמות. יש גם סדר קבוע לאכילת הפירות ונהוג להקדים ולאכול מפירות שבעת המינים לפני כל פרי אחר.

ג

שלושה עולמות

שלושה עולמות מיוצגים על ידי הפירות השונים המופיעים בסדר.

- **עולם הבריאה** - פירות הנאכלים בשלמותם, כולל הקליפה, כמו תאנים, תותים, ענבים.
- **עולם היצירה** - פירות שקליפתם ועטיפתם נאכלת והגלעין בזרע, כמו זיתים, תמרים, משמשים, שזיפים.
- **עולם העשייה** - פירות שתוכם נאכל וקליפתם בזרקת, כמו רימונים, שקדים ואגוזים, תפוזים ופירות הדר.

ד

ארבע עונות (וכוסות)

ארבע כוסות היין בסדר מסמלות את עונות השנה ואת השפעתן על עולם הצומח ועל העצים.

- **יין לבן מסמל את הסתיו.**
- **יין לבן עם מעט אדום מסמל את החורף.**
- **יין חצי לבן וחצי אדום מסמל את האביב.**
- **יין אדום מסמל את הקיץ.**

הסיפור על עץ התפוחים

טיפ למדריכים

המשיכו את הדיון: גם בכל אחד מאתנו טמון כוכב מיוחד משלו - לא תמיד הוא נחשף מיד, צריך סבלנות כדי שיכשיל. לפעמים הוא עמוק בפנים ולא חשוף על פני השטח, לפעמים נדרשת עזרה - פנס או מראה שיציבו חברים כדי למוצאו, אבל גם כשהחיפוש מתמשך, תמיד נגלה בסיומו שאותו כוכב עטוף במשהו מתוק, שלם ועגול.

היה היה יער גדול ועבות של אלונים, שקדיות ואלות, שבו קרחת יער ובמרכזה גדל עץ תפוחים קטן.

לילה חורפי ובהיר אחד התבונן עץ התפוחים למעלה אל השמיים הנשקפים בין ענפי האלונים הגבוהים שסביבו וחשב לעצמו: "אילו כוכבים נהדרים תלויים בין ענפי עצי האלון, כמה יפה הייתי יכול להיות אם גם ענפיי היו מצמיחים כוכבים..."

כשהגיע האביב התכסה עץ התפוחים בפרחים קטנטנים, ציפורים בנו קנים על ענפיו והטילו בהם ביצים. צמרתו לבלבה ועלים ירוקים כיסו אותה, ענפיו התארכו והמתתחו והטילו על האדמה צל נהדר. אולם העץ הביט כל לילה אל השמיים הנשקפים מבעד לצמרות האלונים שמעליו והתפלל: "אילו רק יכולתי להצמיח כוכבים כמותם... כמה יפה ומיוחד יכולתי להיות..."

לקראת סוף הקיץ התמלאו ענפי העץ בתפוחים עגלגלים ואדמדמים. הפירות המתוקים הזמינו אליו אנשים ובעלי חיים שאכלו, נהנו ושיבחו את טעמם. אולם העץ עדיין לא היה מרוצה. "רק כשהיו כוכבים אמיתיים תלויים בין ענפיי - רק אז אשמח שמחה אמיתית", חשב.

יום אחד נשבה רוח חזקה ביער, הסעירה את הצמרות ורחשה בין העלים. תפוח אחד, אדום וגדול, נפל מצמרת עץ התפוחים הקטן אל האדמה, נחצה והתבקע. למשמע קול המכה הביט העץ למטה, נדהם והתפלא - במרכז התפוח נצנץ כוכב קטן, חמישה קודקודים לו והוא יפה, עדין ומבריק כל כך!

שמח העץ והבין סוף סוף שכל הזמן הזה היו כוכבים נסתרים גם בין ענפיו, אבל הוא הסתכל רחוק לשמיים והרגיש מקופח ומתוסכל... איזה בזבז!

לא מאמינים? קחו תפוח ובדקו...

לפעילויות נוספות, סרטים, משחקים, חידות והפעלות
היכנסו לחלון הירוק - אתר הצעירים של קק"ל

www.greenwin.kkl.org.il

חינוך ונוער
Youth & Education

קרן קימת לישראל
K K L - J N F

הופק על ידי המחלקה הפדגוגית, האגף לחינוך ולנוער
קרן קימת לישראל, ירושלים

כל הזכויות שמורות לקרן קימת לישראל

www.kkl.org.il
www.greenwin.kkl.org.il

קו ליער: 1-800-350-550

מודפס על נייר אקולוגי למען הסביבה.